

UN NOU SCEPTRU DE PIATRĂ DESCOPERIT ÎN SUD-ESTUL MOLDOVEI

DE

M. BRUDIU, GHENUȚĂ COMAN

În ultimii ani cercetările perieghetice din sud-estul Moldovei au pus în evidență existența unui grup de așezări aparținând culturii Cucuteni, faza A₃. O problemă nouă care s-a ridicat recent în legătură cu aceste așezări eneolitice, grupate într-o microzonă situată la limita de contact dintre județele Galați și Vaslui, a fost pusă cu ocazia descoperirii a două sceptre de piatră de formă zoomorfă pe care le-am denumit de tip Vaja, provenind de la Obirșeni, com. Vinderei (jud. Vaslui)¹.

Localitatea Vaja din Transilvania corespunde astăzi localității Văleni care aparține de com. Acățari, județul Mureș². De aceea, considerăm necesar să rectificăm denumirea dată anterior acestui tip de sceptru după numele localității Vaja, care astăzi nu mai corespunde, și, conform cercetărilor recente, îl vom denumi de tip Văleni.

După documentația prezentată în anul 1975, rezultă că cele două sceptre descoperite în cadrul unei locuințe din perioada Cucuteni A₃, distrusă de lucrările agricole, nu sînt o apariție întîmplătoare în acel loc, deoarece într-o așezare Cucuteni A₃ din microzona amintită s-a găsit și ceramica de tip zis Cucuteni C³, fapt care demonstrează că aceste elemente culturale au fost colportate în mediul cucutenian (faza A₃) de elemente infiltrate, venite dinspre răsărit⁴.

Recent, a fost descoperit⁵ un alt sceptru de piatră din aceeași categorie cu celelalte două. Sceptrul a fost descoperit într-o așezare cucuteniană de pe teritoriul localității Birlălești (com. Epureni, jud. Vaslui), la punctul Sturza. Această așezare se află la o distanță de 7 km spre N-E de așezarea de la Obirșeni. Punctul „Sturza” sau „Pădurea Surza” se află la hotarul dintre localitățile Mălușteni și Birlălești, în zona de coastă a văii Birlăleștilor. În apropiere de această așezare, la marginea aceleiași păduri „Sturza” a fost descoperită și cercetată așezarea paleolitică aparținînd gravetianului oriental final, denumită Mălușteni III. În timpul săpă-

¹ M. Brudiu, SCIV, 26, 1975, 2, p. 169—179.

² Mulțumim colegului Iuliu Paul de la Muzeul Brukenthal care ne-a transmis informațiile în legătură cu identificarea localității Vaja cu Văleni: „Denumirea veche românească era *Oaia, Oiva*, cea latinească (medievală) *Voya* sau *Voia*. De aici apoi, probabil, denumirea maghiară de *Vaja, Sekélyvaja*”: C. Martînovici, N. Istrati, *Dicționarul Transilvaniei, Banatului...*, București, 1921, p. 176; Ernst Wagner, *Historisch-statistisches Ortsnomenbuch für Stebenbürger*, Köln-Wien, 1977, p. 346 (243.29) p. 517.

³ Descoperire făcută în 1976 de I. T. Dragomir de la Muzeul județean de istorie Galați.

⁴ M. Brudiu, *op. cit.*, p. 117.

⁵ Descoperirea aparține prof. emerit Ghenuță Coman.

turilor din așezarea paleolitică amintită am găsit fragmente ceramice cucuteniene răspândite sporadic. Cele două așezări — gravetiană și cucuteniană — se află la distanța de 300 m una de alta, între ele găsindu-se un izvor natural.

Scepstrul de piatră a fost descoperit în zona așezării neolitice.

Scepstrul se prezintă în stare fragmentară, lipsindu-i partea superioară. Este lucrat dintr-un granit similar celor de la Obârșeni. Piesa a fost realizată prin șlefuire, având două registre și o proeminență laterală. Registrul inferior este ornamentat cu 8 caneluri care încep dintr-o zonă situată sub proe-

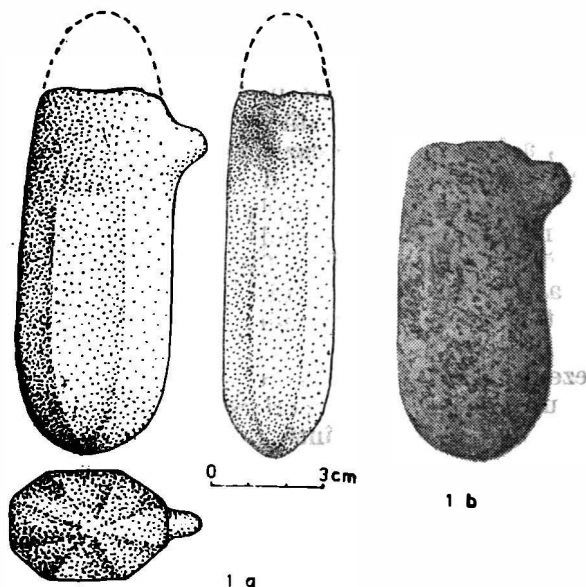

Fig. 1. Birlălești, com. Epu-
reni, jud. Vaslui. Scepstru
de piatră. a desen; b foto.

minența laterală și se desfășoară paralel cu axul longitudinal, având direcții convergente spre bază. Canelurile nu sînt prea adînci. Registrul superior este neornamentat, avînd suprafața aspră. În stare fragmentară piesa are o lungime de 9,5 cm și o lățime de 4 cm. Înainte de rupere scepstrul ar fi putut avea lungimea de 11,50 cm (fig. 1 a și b).

În ceea ce privește categoria scepstrilor zoomorfe (tip Văleni), pînă în prezent se cunosc pe teritoriul țării noastre cel descoperit la Văleni com. Acățari, jud. Mureș (ajuns în colecția Muzeului Brukenthal din Sibiu)⁶, și alte două la Obârșeni, com. Vinderei, jud. Vaslui⁷.

Se mai cunosc încă patru asemenea scepstre descoperite în stepa calmuță din nordul Caucazului și anume la Ordjonikidze, Arhora, Berzivskaia și altul aflat în colecția Muzeului din Kuibișev⁸.

⁶ Vladimir Dumitrescu, Istros, 1, 1934, 2, p. 7, fig. 5; idem, *Hăbășești, Monografie arheologică*, București, 1954, p. 544; idem, SCIV, 13, 1962, 1, p. 95—99; M. Brudiu, SCIVA, 26, 1975, 2, p. 173.

⁷ *Ibidem*, p. 171—172.

⁸ *Ibidem*, p. 173.

În cadrul acestei categorii de sceptre — tip Văleni — am încercat să deosebim două variante⁹: 1) variantă de sceptru în formă de bară plată și 2) variantă de sceptru de formă ovoidală cu caneluri. Primul tip este reprezentat de sceptrele de la Văleni, Obirșeni (tipul 1) și cele patru din stepa calmucă. Al doilea tip este reprezentat de sceptrul de la Obirșeni (tipul 2) și acum se mai adaugă sceptrul de la Birlălești.

Sceptrul de la Birlălești prezintă și o trăsătură care îl apropie de tipul sceptrelor în formă de bară plată, prin faptul că este octogonal în secțiune, ca acesta. Totuși datorită ornamentării cu caneluri a registrului inferior îl putem atribui celui de-al doilea tip de sceptre, ovoidale ornamentat cu caneluri¹⁰.

Este de remarcat faptul că în aria culturii Cucuteni, sud-estul Moldovei, în care se cunosc așezări cucuteniene numai din faza Cucuteni A₃, reprezintă mediul cultural în care au apărut, în ultimii ani, trei sceptre. După cum s-a mai arătat prezența acestei categorii de sceptre în zona amintită indică și cele mai vechi relații ale locuitorilor de aici cu grupuri umane din zona nord-pontică¹¹.

UN NOUVEAU SCEPTRE DE PIERRE DÉCOUVERT DANS LE SUD-EST DE LA MOLDAVIE

RÉSUMÉ

Les auteurs présentent un nouveau sceptre de pierre découvert à Birlălești (village d'Epurenii, dép. de Vaslui) dans le cadre d'un établissement du type Cucuteni A₃. Le sceptre est à l'état fragmentaire, il est en granit et réalisé par polissage. La pièce comprend deux registres ornementaux, celui du bas composé de huit cannelures polies, celui du haut à surface rugueuse. Les cannelures sont parallèles au corps du sceptre et convergent vers la base. Sur l'un des côtés existe une proéminence.

Cette catégorie des sceptres de pierre ont été appelés de type Vaja, après la dénomination antérieure de la localité qui, récemment, a été identifiée avec la localité Văleni (village d'Acățari, dép. de Mureș). C'est pourquoi, maintenant l'auteur suggère que ce type de sceptre soit appelé le type *Văleni*.

A noter que trois sceptres du type Văleni ont été découverts au cours de ces dernières cinq années dans le même milieu culturel: Cucuteni A₃. La pièce en question fait partie de la seconde variante de ce type, caractérisée par son décor à cannelures.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. Birlălești, village d'Epurenii, dép. de Vaslui. Sceptre de pierre. a (dessin); b (photo).

⁹ *Ibidem*, p. 174.

¹⁰ Sceptrul de la Birlălești se află în colecția Muzeului județean din Vaslui sub nr. de inv. 91. Piesa provine din colecția prof. Ghenuță Coman.

¹¹ Eugen Comșa, *Balcanica*, 3, 1972, p. 66.

